

С МИСИЯ ЗА НАЦИОНАЛНА И КУЛТУРНА ИНДИВИДУАЛНОСТ

(По повод 135 години от откриването на първия
Висш педагогически курс в България (1888))

Доц. д-р Надежда Кръстева,
проф. д.н. Йордан Колев

Югозападен университет „Неофит Рилски“

Резюме. Правно-педагогическият анализ е върху откриването на първия Висш педагогически курс (1888) и осъществяването му като висше училище с основна задача подготовка на учители, които да работят за национална и културна индивидуалност на българите. В резултат се приема, че с Висшето училище в София се изгражда в системата сполучлив модел на висшето образование и се поставят основите на научно-методическа практика съобразно „нашите народни идеали“. Преобразуването му в Софийски университет се оценява за законодателен и социално-педагогически принос с национално значение, съответстващ на стратегията за развитие на цялостна образователна система в страната.

Ключови думи: висш педагогически курс; новите седмочисленици; висше училище в София; висше образование; Софийски университет

Българинът, отхвърлил чуждото политическо и духовно робство, ще може бързо да се възмогне и преодолее ретроградното в обществените отношения, в бит и мисловност, само когато стане носител на по-висока наука и култура, когато вникне в миналото, за да види и по-ясно пътя към бъдещето.

Ив. Д. Шишманов

Бъдещето на България е в ръцете на учителите и то ще бъде такова, каквото го приготвят в училище. Но ние не може да гледаме с доверие бъдещето, докато не създадем чрез училищата една интелигенция, мощна по знания, дух и характер.

К. Величков

Ролята на висшето училище е да държи високо знамето на нашите народни идеали, да разпространява духа на образованост помежду нашата младеж в национално направление.

Д. Д. Агура

Въведение

Просвещението на европейските народи „осветява“ разума им с философски идеи за свободно родените хора, които трябва да живеят в правова държава с пряка демокрация. Очакванията са „разумът да помогне за по-доброто поддръжане на обществото“ и европейците да започват целенасочено да се образоват за новия си начин на живот като граждани с равни задължения и права – учителите и училището поемат отговорността за щастливото социално бъдеще на нациите и държавите.

В светлата епоха на разума поробените българи също са „субект“ на този общ духовен и икономически устрем и упорито създават нови светски училища, дори си мечтаят за свое „*училище за учители*“ – С. Врачански, К. Фотинов, Ив. Селимински, В. Априлов, Л. Каравелов и др. След Освобождението (1878) още първите просветни министри разработват проекти за висше педагогическо училище.

Изследователите на българското образование проявяват основателен интерес към създаването и историята на Софийския университет – М. Арnaudов, Н. Алексиев, П. Нойков, А. Бурмов, Н. Ванков, Д. Дончев, Ж. Атанасов, С. Логодашка, Л. Куфарджиева, Г. Атанасов, Д. Илиева и др. Доказани са приносите на националната ни *alma mater* за просперитета на Отечеството и развитието на родната наука и култура, а признанията и оценките на учените са адекватно високи – през 135-те години славна история действително са защитени очакванията на Ив. Д. Шишманов за ролята им на основатели: „Ние сме камъни на пиедестала, на който ще се издигне бъдещата България“.

Резултатите от предварителното проучване за началото на висшето образование в България позволяват да се обобща, че закономерно се акцентира предимно на дейности и заслуги на Софийския университет. Обаче основанията и целите за решението първо да се започне с Висш педагогически курс, остават на заден план и се пропуска най-същественото – мисията на този авангарден проект е да бъде създадена атмосфера, в която българинът да „възкръсне“ и да започне да се приобщава към новия социален живот в Европа, „без да изгуби отличните черти в своя национален характер“. Именно историческата потребност от подготовка на учители, които да работят за национална и културна индивидуалност на българите, ориентира нашето изследване към създаването на висш педагогически курс и развитието му във висше училище. Очевидно е необходим мъдър и смел водач на нацията – една „мощна по знания, дух и характер“ родна интелигенция от учители и учени, която да ръководи и организира общественно-икономическия живот с нови духовни и материални

блага, с нови ценности и интереси. Затова в началото именно педагогическата насоченост на идеята е ключовата предпоставка за успеха на целия проект за висша учебна степен в образователната система на освободена България.

Цел на изследването е проучване на българския законодателно-организационен опит с първия Висш педагогически курс и разгръщането му в национален университет. Две са основните *задачи*:

- да се проучат и коментират педагогическите и законодателните приоритети при създаването и утвърждаването на първото висше училище;
- да се анализира философско-правната съотносимост на проекта за висш педагогически курс към стратегията за развитие на цялостна образователна система.

Допускаме, че ключовата роля на първия Висш педагогически курс в основополагането на следосвобожденската политика за национална и културна индивидуалност е възможното доказателство за водеща функция на училището с неговите кадри в строителството на просперираща България.

1. „Учителско училище“ в защита на Отечеството

Създаването на Третата българска държава е сложен и динамичен процес на политическа дипломация (външна и вътрешна), чрез която да се гарантира признаването на „новия член“ в свободния свят и да се осигуряват средства за социално-икономическо развитие на гражданите и обществото. Действително след Освобождението България е принудена първо да брани народната и държавната самостоятелност, което изисква преди всичко да съхранява и доказва своята национална и културна индивидуалност сред европейските народи. Именно тези нови правно-политически условия налагат за приоритет укрепването и разширяването на националната култура и държавните научни институции – политика, която закономерно е насочена към масовата народна просвета и елитното висше образование. А решаващите субективни фактори за осъществяването на прехода от Просвещението към епохата на индустриализацията са три: „славните даскали от епохата на революцията“; „една до неимоверност пъстра интелигенция“ и родните специалисти с висше образование (Shishmanov 1904, р. 3; р. 19).

В такъв идеен контекст е и цялостната политическа и икономическа обосновка на опитите за откриване на мечтаното първо висше учебно звено на образователната система¹. Съответно се предлагат няколко проекта за подготовка на педагогически кадри с висше образование:

- през 1880 – 1881 г. К. Иречек обнародва своя идея за специално висше училище;
- министър Г. Теохаров разработва проект за висше училище (1882 – 1883) с два факултета – философски и юридически, но не успява да го внесе за обсъждане и гласуване в Народното събрание;

– след Съединението министър Т. Иванчов обявява намерението си от учебната 1887 – 1888 г. да открие VIII педагогически клас като специален курс, и подписва „Правилник за Висши педагогически курс в гр. София“². Обаче правителството бързо се сменя и отново няма реализация на идеята (Noikov 1957, p. 80 – 81).

С педагогическа насоченост е и първият осъществен проект за българско висше училище – в Окръжно писмо № 5739 от 2.IX.1888 г.³ министър Г. Живков съобщава, че към Софийската държавна класическа гимназия се открива Историко-филологическо отделение на висш педагогически курс (Donchev 1988).

Теоретик на зараждащото се в България висше образование е Иван Д. Шишманов. Неговите схващания за организацията на класически университет са повлияни от немската идеалистическа философия, в която базови са две тези: за самоценността на науката и нейното свободно изучаване; и за чистия професионализъм на академичния преподавател. Той приема разбирането за университетското образование „и като състояние на духа, и като начин на живот“⁴, затова съответно избира този модел и за българския университет – да бъде духовното средище (интелектуален център), което да пази и обогатява както науката, така и свободния дух на учения.

Младият д-р Шишманов рационализира своите философски идеи чрез тезата възходът на науката да бъде в национален дух и така да се достигне до ново възраждане на българите с тяхната национална и културна индивидуалност. Съответно издига в култ народността и хуманизма, а образованието поставя в защита на Отечеството (Radeva 1982). И в патриотичните си усилия обединява видни родни интелектуалци – заедно с министър Г. Живков, сътрудниците му Н. Лазаров, Ем. Иванов, Л. Милетич, Ив. Георгов, Ст. Станимиров и с участието на български учени създават „учителското училище“.

2. Национален статус на Висшето училище в София

Правно-педагогическите основи на висшето образование в България се поставят на 1.X.1888 г. с Временни правила за висш педагогически курс⁵. Безспорно Временните правила са съставени с научна компетентност и управленска далновидност. Разработената от Шишманов⁶ вътрешна структура отговаря на основните изисквания за висшите учебни заведения и осигурява гъвкавост на бъдещата цялостна система за национално образование. Организацията на преподавателската дейност е съобразена с опита на водещите европейски университети.

Висшият педагогически курс има за цел „даването на висше образование и подготовка на учители за средните училища“. Ръководството на курса е поверено на преподавателски съвет, начело с председател, избран в края на учебната година. Преподавателите се назначават за редовни или извънредни. Кандидатите трябва да имат завършено средно или специално образование (жени не се допускат). Учениците могат да бъдат редовни и волнослушатели. Учебната година се

състои от два семестъра. Обучението е теоретично и практическо (семинари). Полагат се семестриални изпити.

Със „Закон за отваряне на висше училище в София“ от 5.I.1889 г.⁷ педагогическият курс се преименува на висше училище и на практика (законодателно и организационно) се утвърждава първото висше училище, което пряко е подчинено на министъра на просвещението. Централизацията се съчетава с известна автономност чрез правата на преподавателския съвет и на ректора. Допустимо е да се твърди, че законът за висше училище е в идейна съотнесимост към стратегията за завършване на националната образователна система на България. Съответно законодателят постановява отдели на училището да се създават от МНП постепенно, съобразно нуждите на обществото и финансовите възможности на държавата (чл. 2).

Новият закон съществено променя целта на обучение – професионалната подготовка на бъдещите учители не е единствена цел на Висшето училище. Неговата актуална мисия е да бъде център на българската култура и наука, за да развива в национален дух цялото общество. Съответно законодателят разширява педагогическата му функция – и „да дава образование по разните клонове на науката“ (чл. 1), а социалната поръчка вече е да осигурява професионална подготовка на способни и интелигентни дейци за обществения и стопанския живот на страната.

Другите основни положения на закона са заимствани от Временните правила. Правят се някои допълнения и уточнения:

- въвеждат се званията „ректор“ (чл. 5) и „асистент“ (чл. 10);
- утвърждават се окончателните изпити при завършване на курса (чл. 18);
- за постъпване във висшето училище кандидатите за редовни студенти трябва да са завършили пълно гимназиално образование (чл. 13).

През 1894 г. министър В. Радославов прокарва нов закон за висшето училище, с който го обявява за „Български университет братя Евлогий и Христо Георгиеви от Карлово“. Законодателят създава три факултета (Историко-филологически, Физико-математически и Юридически), въвежда факултетни съвети (вкл. деканска длъжност) и разширява академичната автономия (Arnaudov 1939).

Министър К. Величков подготвя и издава амбициозен Правилник за Висшето училище в София⁸ – може да се приеме, че тази негова управленска иновация е закономерен етап в изграждането на национална система за висше образование. Правилникът създава предпоставки към съществуващите три факултета да се открият още два – Медицински и Богословски.

В своята програмна декларация министър Иван Д. Шишманов убедено заявява намеренията си да преобразува Висшето училище в университет, който „да заеме и формално признатото нему място между европейските висши заведения“ (Shishmanov 1903, p. 121). По негова инициатива в 1904 г. Народното събрание със специален закон преименува Висшето училище на Софийски университет „Братя Евлоги и Христо Георгиеви от Карлово“ и законодателно го признава за

юридическо лице с академична автономия⁹. С новия университет висшето образование в България *и* правно-педагогически се европеизира. „Естествено следствие от това положение е затвърдяването на академичните принципи: свобода на науката, увеличаване материалните възможности за научно израстване на научните кадри, разширяване на университетските структури: катедри, семинари и пр.“ (Radeva 1982).

3. Система на Висшето училище в София

Закономерно и съобразно националната стратегия законодателят създава първо Историко-филологическо отделение (1888). След пет месеца МНП съобщава, че от учебната 1889/1890 г. се открива второ отделение – Физико-математическо за математически науки, физика и химия. През 1892 г. започва да функционира и Юридически отдел на висшето училище.

„Новите седмочисленици“ (така закачливо-уважително наричат първите редовни преподаватели) са доказани личности с научна квалификация: д-р Ал. Теодоров-Балан – общо езикознание и славянска филология, председател на курса; д-р Л. Милетич – старобългарски език; д-р И. А. Георгов – философия и педагогика; Н. Михайловски – гръцки език; Й. Ковачев – социология; Ст. Станимиров – история на източните народи; И. Данев – френски език. В 1889 г. Физико-математическият отдел откриват: Ем. Иванов – главен инспектор в МНП и преподавател по физика и алгебричен анализ, д-р П. Райков, д-р Н. Добрев и Т. Монин. След тях правистите Хр. Стоянов, В. Маринов, д-р П. Данчев, Г. Згурев, д-р В. Балджиев, М. Балабанов създават Юридическия отдел. Съществен принос за утвърждаването на висшето училище имат и неговите първи ректори: д-р Ал. Теодоров-Балан (1888 – 1889), Д. Д. Агура (1889 – 1890 и 1892 – 1893), Ем. Иванов (1890 – 1892).

В процесите на идейна правно-практическа приемственост законът за висшето училище на В. Радославов налага политика за повишаване квалификацията на кадрите. В резултат през 1895 – 1896 г. във Висшето училище работят 43 преподаватели: 17 редовни професори, 1 извънреден професор и 25 доценти, а през 1903 – 1904 г. общо са 51, сред които 46 българи, 2 чехи, 1 руснак, 1 хърватин и 1 немец. Всички имат специализации в престижни университети и в мнозинството са млади хора – едва 14 от тях са над 45 години (Arnaudov 1939).

Висшето училище в София започва дейността си с 43 студенти, които са твърде разнороден по подготовка, образование и възраст „*елемент*“ на системата (синове на търговци, земеделци и занаятчии; бивши учители; бивши офицери; много са сираците). За редовни студенти се приемат само завършили пълна гимназиален курс, а класическите мъжки гимназии в страната са две (Софийската и Пловдивската). Затова в първите години се допускат и дипломирани с пълно отличие от педагогически и духовни училища. За волнослушатели могат да се записват лица, които имат завършени шест класа в гимназия и да са с учителски стаж над 2 години. Естествено, при такава разнородна аудитория преподавателите

те са принудени повече да допълват средното образование, отколкото да акцентират на специализацията.

Въпреки трудното начало студентите (мъже и жени) във Висшето училище непрекъснато се увеличават: за 1902/1903 г. са 545, а в 1903/1904 г. нарастват на 705. Сред тях има и младежи от земи извън държавата, населени с българи: в 1903/1904 г. от Македония са 76, от Одринска Тракия – 13, от Северна Добруджа и Бесарабия – 16, от Западните покрайнини – 3, т.е. общо са 108, или 15, 32 % от всички студенти.

Функционирането на научно-методическата *практика* във висшето училище се характеризира с преодоляване на значителни трудности. „Новите седмочисленици“ спешно трябва да определят насочеността на специалните учебни дисциплини към развитието на националната наука, да съставят вътрешните правилници, учебните планове и програми, а и да се квалифицират като учени и университетски преподаватели. В 1889 г. те изработват правилник, с който учебните дисциплини се разпределят в две изпитни групи:

- за историко-филологическото отделение: филологическа група и историческа група;
- за физико-математическото отделение: група по математика и физика и група по математика и геометрия.

Министър Живков въвежда нови учебни дисциплини (1890): класическа римска и гръцка литература, история на българския език, токсикология. В началото на 1891 г. във втория отдел се открива и трета специалност по естествените науки. Така учредителите на първото висше училище успешно съчетават общите и специалните учебни дисциплини, с което оптимално се структурира моделът на бъдещото национално висше образование.

В началото основни *методи* на обучение са лекции, семинарни упражнения и лабораторни опити. За специалностите „Българска филология“ и „История“ се практикуват семинарни занятия, а за класическите и новите езици – „упражнения и четения на автори в оригинал“, като студентите се насочват към работа с първоизточниците. Във физико-математическия отдел се провеждат опити в специални кабинети и лаборатории, представят се писмени работи по специалността, а от 1893 – 1894 г. се въвеждат награди за най-добрите разработки. На отлично завършилите пълния курс на обучение се отпускат стипендии за следване в чужбина.

Организационните проблеми на Висшето училище, които министър Живков трябва първо да решава, са разширяване състава на административно-помощния персонал с повишаване на неговата квалификация и въвеждане длъжността „помощник-ректор“. Помещенията на Софийската държавна класическа гимназия са в добро състояние, но са тесни и неудобни за научно-учебната работа на непрекъснато нарастващия състав от студенти и преподаватели. Затова Г. Живков изразява становище, че е нужно специално здание, което функционално по-добре да отговаря на учебно-възпитателния процес и научните дейности. В това направление

е и организационен проект на неговия идеен последовател министър Шишманов – изграждане на специална сграда за университета. В мандатната си програма⁹ той публично огласява, че след като вече са осигурени необходимите за строителството средства, „крайно наложително е да се определи мястото на сградата и да се обяви интернационален конкурс за плана“, за да се започне работа по строежа.

Финансирането на Висшето училище се гарантира от правителството. Още през декември 1888 г. министър Живков успява да издейства от Народното събрание кредит от 200 000 лв. за стипендии на българи – студенти в чужбина. За календарната 1890 г. Народното събрание отпуска на Висшето училище 80 000 лв., като в следващите години бюджетът непрекъснато се увеличава: 90 000 лв. за 1891 г., а през 1892 г. – 120 000 лв. Сравнително високи са студентските стипендии – по 720 лева за учебната година. Преподавателите първоначално получават учителски заплати, завишени с 20 %, а на ректора – с 30 %. По-късно с правилника на министър К. Величков (1896) сполучливо се урежда деликатният въпрос за студентските стипендии, а и щедро се определят постоянни заплати за професорите – с тази окуражаваща парична инициатива се „позакрепва“ материалното положение на студентството и на техните преподаватели. За учебната 1903/1904 г. заплатите са: професор – 6000 лв., доцент – 4200 лв., асистент – 2800 лв.

Относно организирането на благоприятни условия за научен труд на преподаватели и студенти министър Шишманов е конкретно категоричен:

- да се повишат нищожните плати на професорските сили;
- да се предвидят по-големи суми за библиотека, семинари и институти;
- да се отпуснат средства за научни екскурзии, командировки с научна цел на професори и студенти и пр.;
- да се печатват трудовете на професорите;
- да се организира участието на академични представители на всички по-важни международни научни конгреси;
- да се печата специален орган на Висшето училище;
- да се осигурят средства за подпомагане на Софийската mensa academica, за касата на бедните студенти и пр. (Shishmanov 1903, p. 121; p. 124).

Материално-техническата база на Висшето училище също е обект на специално внимание от министър Г. Живков. Системно се полагат значителни усилия бързо да се създават подходящите условия за преподавателска и учебно-изследователска работа. Още през първата учебна година се открива библиотека с 2577 съчинения и общо 4243 тома, а от 1890 г. към нея работи и читалня. През 1892/1893 г. библиотеката разполага със 7000 съчинения: през петте учебни години са изразходвани 90 000 лева за попълването на каталога ѝ с нови заглавия. Създава се оригинална ботаническа градина. Физическите кабинети и химическата лаборатория са снабдени с модерни уреди от Париж и както с гордост отбелязва ректор Д. Агура (Agura 1893, p. 120) – „биха могли да служат с чест и на един иностранен физико-математически факултет“.

Заклучение

Първият Висш педагогически курс в България отлично изпълнява мисията си и с кадрите на своите две (образно казано) „фиданки“ (Висшето училище в София и Софийския университет) действително създава националната атмосфера, в която българите успешно застрояват своята Трета държава. В резултат младата нация започва постепенно да се приобщава към европейския начин на социален живот заедно с другия, запазвайки национална и културна индивидуалност. Следователно може да се приеме, че педагогическият курс / висшето училище в София са базовите, основни „камъни на пиедестала“ (по Шишманов), на който днес е не само Софийският университет, а и националната образователна система на България.

Прагматичният подход по системната структура и организация на Висш педагогически курс / Висше училище осъществява забележителен национален принос – откриването и развитието на функциониращо висше образование в България. Допустимо е да се приеме, че с Висшето училище в София се изгражда сполучлив модел на висше образование и се поставят основите на неговата научно-методическа практика съобразно „нашите народни идеали“. Преобразуването му в Софийски университет се оценява за законодателен и социално-педагогически принос с национално значение, съответстващ на стратегията за развитие на цялостна образователна система в страната:

- окончателно се създават всички основни звена на националната система за образование, наука и култура – от забавачници до висше училище и университет;
- научно и професионално се подготвят родни учителски кадри за различните степени и видове училища на образователната система;
- с Висш педагогически курс и Висше училище в София далновидно се определят приоритетите в държавната политика относно целеобразуването и управлението на висшето образование – научната и професионалната квалификация на неговите специалисти винаги да съответства на приоритетите пред обществено-икономическото развитие на България.

Динамичната и красива 15-годишна история на първия висш педагогически курс потвърждава тезата на проучването и подсказва (може би) за възможности и водеща функция на училището с неговите кадри в преобразуването и на съвременна България като демократична и правова европейска държава.

БЕЛЕЖКИ

1. Основанията проектите да са именно за висше педагогическо училище:

- просветата вече е главен фактор и за самоосъзнаването и утвърждаването на нацията – безспорно в тази насока най-много може да допринесе именно високо образованият и патриотично настроен български учител, обучен в родно висше училище;

– самобитната култура и родната наука също са съдбоносни за националния политически и икономически суверенитет на държавата, а създаването им може да бъде постигнато само под ръководството на българска интелигенция, възпитана в национален дух от учители патриоти;

– новият капиталистически начин на производство изисква кадри с модерно образование и професионална квалификация, затова е наложителна реорганизация и на образователното дело. Естествено е, че преустройството на българското училище може да се извърши само от просветни дейци с подходяща научна и методическа култура, с организаторски способности и основно познаване на местните икономически и обществени условия. А такава разностранна квалификация на първо време може да осигури едно висше училище за подготовка на кадри, които да се заемат с качествена преподавателска дейност;

– важен елемент е и икономическата изгода: местното висше образование ще е значително по-евтино, а това предполага – и по-достъпно. Бъдещите народни учители ще се избират измежду широки обществени слоеве, което ще запазва националния интерес и ангажимент към просветата, науката и културата (БАН – Научен архив. Фонд 11 К. Иван Шишманов. В.: оп. 2, а. е. 341, л. 31; оп. 2, а. е. 356, л. 2 – 3, л. 97); (БИА – НБКМ. Фонд № 63 – Стефан Стамболов).

Не е случайно, че макар и замислено на широка университетска основа, Висшето училище първоначално се обявява като висш педагогически курс. МНП има сериозни основания за подобна предпазливост – съпротивата на опозицията е голяма; недостатъчни са местните преподаватели; няма опит и традиции в научно-методическата и административно-управленската работа на университетското образование; липсват материално-техническите основи на висшето образование; не е сигурно набирането на достатъчно кандидати за ученици във висшето училище и пр. (БИА – НБКМ. Фонд № 320 – Георги Живков).

2. Инициатор и автор на определението „Висши педагогически курс“ е директорът на Софийската държавна класически гимназия Станимир Станимиров, който влага и много енергия в обосновката и оформянето на идейния проект. После и с готовност „стъкмил“ една стая в гимназията за нуждите на открития от министър Г. Живков висш педагогически курс.
3. СБОРНИК НА ОКРЪЖНИ ПИСМА, ИЗДАДЕНИ ОТ МИНИСТЕРСТВОТО НА НАРОДНОТО ПРОСВЕЩЕНИЕ (1888 – 1889). 1890. София: МНП, с. 16.
4. И в своята академична и управленска практика проф. д-р Шишманов винаги се стреми не само да развива науката, а и да приобщава студентите към „света на знанията“, като извиква у тях „емоционална съпричастност и съпреживяване на търсенето на истината“ (Бояджиева, П., 1995. За Хляба, за Науката и за Човека. – *Измерение на университетската идея*. Сб. София. с. 7 – 35).
5. ДЪРЖАВЕН ВЕСТНИК. 1888. г. X, бр. 10.

6. „По това време – пише Д. Дончев – Иван Шишманов вече заемал длъжността началник отделение в министерството. Изглежда той не бил доволен от параграф 11 на Наредбата за педагогическия курс, та пристъпил към изработването на „Временни правила за урежданията на Висшия педагогически курс в София“. Тези правила били утвърдени от министър Г. Живков със заповед от 29.IX.1888 г. и влизали в сила от 1.X. с. г.“ (Дончев 1988, с. 83).
7. ЗАКОН ЗА ОТВАРЯНЕ НА ВИСШЕ УЧИЛИЩЕ В СОФИЯ. – Държавен вестник. 1889. г. XI. бр. 2.
8. УЧИЛИЩЕН ПРЕГЛЕД. 1896. г. I, ное. – Указ № 88. София, с. 1109.
9. БАН – Научен архив. Фонд 11 К. Иван Шишманов. оп. 2, а. е. 474; а. е. 481.

ЛИТЕРАТУРА

- АГУРА, Д., 1893. Висшето училище в София. *Български преглед*, г. I, кн. 1.
- АРНАУДОВ, М., 1939. *История на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ през първото му полустолетие, 1888 – 1938*. София: Придворна печатница.
- ДОНЧЕВ, Д., 1988. Началото на Софийския университет. *Народна просвета*. кн. 10.
- НОЙКОВ, П., 1925. *Поглед върху развитието на българското образование от Паисия до края на XIX век*. София: Печатница Ив. К. Божиновъ.
- РАДЕВА, М., 1982. *Културната политика на българската буржоазна държава 1885 – 1908*. София: Наука и изкуство.
- ШИШМАНОВ, И., 1903. Доклад до Негово Царско Височество по учебното дело от Министъра на народното просвещение. *Училищен преглед*, г. VIII, кн. VI – VII, с. 113.
- ШИШМАНОВ, И., 1904. Основите на училищната ми политика и бюджетът за 1904 г. (Посвещава се на народните представители). *Училищен преглед*, г. IX, кн. 1, с. 1.

REFERENCES

- AGURA, D., 1893. Vissheto uchilishte v Sofia. *Balgarski pregled*, g. I, kn. 1.
- ARNAUDOV, M., 1939. *Istoria na Sofiiskia universitet „Sv. Kliment Ohridski“ prez parvoto mu polustoletie, 1888 – 1938*. Sofia: Pridvorna pechatnitsa.
- DONCHEV, D., 1988. Nachaloto na Sofiyskia universitet. *Narodna prosveta*, kn. 10.
- NOIKOV, P., 1925. *Pogled varhu razvitieto na balgarskotot obrazovanie ot Paisiq do kraa na XIX vek*. Sofia: Pechatnitsa Iv. K. Bozhinov.

- RADEVA, M., 1982. *Kulturnata politika na balgarskata burzhoazna darzhava 1885 – 1908*. Sofia: Nauka i izkustvo.
- SHISHMANOV, I., 1903. Doklad do Negovo Tsarsko Visochestvo po uchebnoto delo ot Ministara na Narodnoto prosveshtenie. *Uchilishten pregled*, g. VIII, kn. VI – VII, p. 113.
- SHISHMANOV, I., 1904. Osnovite na uchilishtana mi politika i byudzhetat za 1904 g. (Posveshtava se na narodnite predstaviteli). *Uchilishten pregled*, g. IX, kn. 1, p. 1.

WITH A MISSION FOR NATIONAL AND CULTURAL INDIVIDUALITY

(On the Occasion of 135 Years since the Opening of the First Higher Pedagogical Course in Bulgaria (1888))

Abstract. The legal-pedagogical analysis focuses on the opening of the first Higher Pedagogical Course (1888) and its implementation as a higher school with the main task of preparing teachers to work for the national and cultural individuality of the Bulgarians. As a result, it is assumed that with the Higher School in Sofia, a successful model of higher education was established in the system and the foundations of scientific and methodological practice were laid in accordance with “our national ideals”. Its transformation into Sofia University is assessed as a legislative and socio-pedagogical contribution of national importance, in line with the strategy for the development of a comprehensive education system in the country.

Keywords: higher pedagogical course; the new seventy; higher school in Sofia; higher education; Sofia University

✉ **Dr. Nadezhda Krasteva, Assoc. Prof.**

ORCID iD: 0000-0001-9342-9196

Faculty of Law and History

South-West University “Neofit Rilski”

Blagoevgrad, Bulgaria

E-mail: nkrusteva@law.swu.bg

✉ **Prof. Yordan Kolev, DSc.**

ORCID iD: 0000-0003-2588-1484

South-West University “Neofit Rilski”

Blagoevgrad, Bulgaria

E-mail: jordan_kolev@gbg.bg